

Izobraževanje in regionalni razvoj

1. Dosedanji razvoj spoznanja o pomenu izobraževanja za regionalni razvoj

Odnos med izobraževanjem in regionalnim razvojem (razvojem regij¹ znotraj dane države) so v razvitem svetu začeli intenzivno proučevati šele v sedemdesetih letih. Pri nas smo začeli s poskusi celovite teoretične obravnave te problematike šele v osemdesetih letih,² ko je obenem zelo razširjen še enostranski pogled na ta odnos (programi racionalizacije mreže šol, ki temeljijo na ozkem, največkrat ekonomističnem pogledu na to mrežo).³ V nadaljevanju bomo teoretično utemeljili dve vprašanji odnosa med izobraževanjem in regionalnim razvojem, ki sta pomembni za razumevanje empirične analize vloge izobraževanja v gospodarskem razvoju posameznih regij znotraj določene države⁴ in za oblikovanje ustreznih predlogov za njihov bodoči razvoj:

1. funkcije izobraževanja na regionalni ravni,
2. regionalne razlike v izobraževanju.

Razen omenjenih dveh vprašanj je zelo pomembno še vprašanje prostorske organizacije izobraževanja – mreže šol in fakultet, ki je zaradi svoje kompleksnosti lahko stvar posebne raziskave. Tu poudarjamo le to, da celovit pogled na mrežo šol in fakultet, ki upošteva tako ekonomske, demografske, kulturne in druge dejavnike in vidi v tej mreži možnosti gospodarskega, kulturnega in družbenega razvoja posameznega območja, govori v prid decentralizaciji izobraževanja. Pri tem moramo poudariti, da decentralizacija izobraževalnega sistema ostaja nerešeno vprašanje tako v Jugoslaviji kot tudi drugod v svetu. Problematika na tem področju še ni dobro proučena niti v razvitih državah.

Spoznanje o možnih učinkih izobraževanja⁵ na različne vidike regionalnega razvoja, zlasti pa o tem, da so ti učinki praviloma večji, kot če gre za tehnično in

* Milena Bevc, mag. ekon., Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana.

¹ Tu pojmujeemo regijo zelo splošno (večje ali manjše teritorialno območje znotraj dane države) in se ne opredeljujemo za katerega od možnih tipov regij, ki jih pozna teorija regionalnega razvoja in temeljijo na različnih kriterijih ali teorijah (na kriteriju specializacije ali teritorialne delitve dela, na kriteriju razvitosti – predvsem gospodarske, na teoriji polov rasti, na teoriji, zasnovani na regionalnem izvozu). (Glej Bazler-Madžar, Marija, 1987). V analizi medsebojnega odnosa med izobraževanjem in gospodarskim razvojem v Jugoslaviji pa nam bi regija pomenila posamezno republiko ali avtonomno pokrajino. V jugoslovanskem kontekstu se namreč pri proučevanju vprašanj regionalnega razvoja republike in pokrajini pojavljajo kot osnovne teritorialne enote, pri tem pa predvsem iz praktično-analitičnih razlogov (via facti). (O tem glej več v: Očić, Časlav, 1986).

² Za najpomembnejši prispevek na tem področju lahko štejemo knjigo Milana Ratkovića *Obrazovanje za razvoj*, 1987.

³ Obstajajo še drugi enostranski pogledi na mrežo šol in fakultet, ki prav tako upošteva le enega izmed dejavnikov, pomembnih za kompleksno analizo te mreže (demografski dejavnik, prostorski dejavnik, itd.).

⁴ Takšno empirično analizo smo naredili za Jugoslavijo – po republikah in avtonomnih pokrajinah (Bever, Milena, *Magistrsko delo*, 1989).

⁵ »Učinki izobraževanja so vse tiste implikacije, ki jih ustvarja izobraževanje kot posledica določenih predhodnih naložb vanj oziroma stroškov v zvezi z njim« (Vir: Ratković, Marija, 1983). Ti učinki so zelo raznovrstni; lahko jih razvrščamo po različnih kriterijih: ekonomski – investicijski in potrošni učinki, družbeni in individualni, otipljivi in neotipljivi, medfazni in končni učinki, itd.

denarno pomoč ali pa za naložbe v infrastrukturo,⁶ je v večini držav povzročilo predvsem dvojje:

1. vključitev izobraževanja v regionalno razvojno strategijo,
2. regionalizacijo izobraževalne politike oziroma vpeljavo regionalnega vidika v nacionalno izobraževalno politiko.

Okrepila se je torej potreba po obravnavanju izobraževanja v regionalnih, v povezavi s tem pa tudi v medregionalnih okvirih. Na drugi strani pa je regija (t.i. »izobraževalna« regija, ki se lahko razlikuje od naravne ali planske regije – na primer republike ali pokrajine⁷ postajala vse bolj osrednje mesto oblikovanja in uresničevanja političnih odločitev na področju izobraževanja.

Posledica omenjenih procesov je bila na eni strani regionalizacija samega izobraževanja oziroma izobraževalnega sistema (v smislu fizične razmestitve šol in fakultet oziroma organizacije izobraževanja), ki ni cilj sama po sebi, ampak je odsev:

- naglega razvoja samega izobraževalnega sektorja in razširitve ciljev v izobraževalni politiki,
- razširitve ciljev v regionalni razvojni politiki.)⁸

Na drugi strani pa omenjeni porocesi zahtevajo dopolnjevanje in usklajevanje regionalnih in nacionalnih ciljev, pa tudi »izobraževalnih« ukrepov v regionalni razvojni politiki in »regionalnih« ukrepov v okviru samega izobraževalnega sistema oziroma v izobraževalni politiki. Pomanjkanje takega dopolnjevanja in usklajevanja ter nekatere druge ovire⁹ za večjo uveljavitev regije pri razvoju izobraževanja lahko negativno vplivajo na razvoj regij, pa tudi celotnega narodnega gospodar-

⁶ Vir: OECD, SME/ET/86.35, Joint Finland) OECD Seminar on Education and Socio-Economic Development, Analysis of Policy Issues. Citirano po: Ratković, Milan, 1987, op. cit., str. 162.

⁷ Za predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje je takšna (»izobraževalna«) regija relativno majhna (eden ali več krajev), za visoko izobraževanje pa bistveno večje teritorialno območje. Analiza modelov mreže visokošolskih organizacij v svetu je pokazala, da ena univerza praviloma pokriva prostor, na katerem živi 300 tisoč do 1,2 milijona prebivalcev (Ratković, Milan, 1987, op. cit., str. 230). V Jugoslaviji razumemo za regijo v smislu razvoja usmerjenega izobraževanja območje, na katerem živi 600 tisoč do en milijon prebivalcev in na katerem je zaposlenih 50 do 200 tisoč delavcev. (Prav tam, str. 165). Na eno univerzo pride v Jugoslaviji približno 1,2 milijona prebivalcev, torej se velikost »izobraževalne« regije tu sklada s svetovnimi kriteriji (v stvarnosti pa ne, ker je razmestitev univerz neustrezna. Prav tam, str. 230–231).

⁸ Podrobneje pa je kot ključne dejavnike regionalizacije izobraževanja mogoče definirati naslednje:

a. Nagel kvantitativni razvoj izobraževanja in povečanje osrednjih javnih izdatkov za izobraževanje je povzročilo povečanje nasprotij med uporabniki sredstev in tistimi, ki sprejemajo odločitve o njih, s tem pa je narasla potreba po decentralizaciji odločanja o izobraževanju.

b. Povečala se je potreba po »odpiranju« izobraževanja lokalni in regionalni skupnosti, ker je na teh ravneh mogoč boljši pogled v potrebe po izobraževanju in njihovo učinkovitejše zadovoljevanje.

c. Okrepila se je zahteva po demokratizaciji izobraževanja, ki naj bi bilo dosegljivo vsem enako.

d. Regija je iz več razlogov ustrenejša planska in administrativna enota oziroma okvir kot država:

- manjša je po velikosti,
- njene družbenoekonomske značilnosti so bolj vidne,
- njena kulturna tradicija je enotnejša,
- v njej je lažje kot na državni ali krajevni ravni
- integrirati ukrepe, sprejete v različnih družbenih sektorjih,
- uskladiti družbene in privatne dejavnosti,
- prilagoditi ponudbo izobraževanja ekonomskih in kulturnim potrebam ožjega okolja.

e. Korenite spremembe v gospodarstvu so pripeljale do potrebe po uveljavitvi značilnosti vsake regije.

Vir: Education and Regional Development, OECD, 1979, str. 17–19.

⁹ Navedimo le nekaj takih možnih ovir:

- a. enotna in egalitarna narava izobraževanja, ki se nagiblje k poudarjanju nacionalnih standardov,
- b. zastoj v decentralizaciji upravljanja v državi,
- c. pojmovanje mobilnosti delovne sile kot sredstva za »naravno« prilagoditev izobraževanja in zaposlovanja na regionalni ravni, itd.

stva. Pri tem pa moramo poudariti, da mnoge države regije ne štejejo za najustrežnejši okvir za uresničevanje glavnih ciljev in strukturnih reform v izobraževanju.

2. Vloga izobraževanja v regionalnem razvoju

Iz vsega navedenega izhaja, da je izobraževanje pomemben dejavnik regionalnega razvoja, težko pa je natančno ugotoviti učinke izobraževanja na tej ravni, ker jih ni mogoče ločiti od učinkov, ki jih ima izobraževanje na posameznika in celotno narodno gospodarstvo. Zato in pa zaradi dejstva, da je med regijo in narodnim gospodarstvom nekaj bistvenih razlik, ni pravilna predpostavka, da je vloga izobraževanja na regionalni ravni enaka kot na narodnogospodarski ravni. Za regijo je značilna predvsem večja »odprtost« okolju, zato je potrebno bolj upoštevati zunanje vplive in procese neravnotežja¹⁰ (v regiji in zunaj nje).

Odnos med izobraževanjem in regionalnim družbenoekonomskim okoljem je zelo kompleksen in odvisen od številnih dejavnikov, kot so:

- razvoj gospodarske strukture (v regiji in zunaj nje),
- razvoj strukture izobraževanja (v regiji in zunaj nje),
- mreža šol in fakultet (v regiji in zunaj nje) in njena povezanost s kulturno tradicijo in/ali z možnostmi zaposlovanja na regionalni ravni.

Gre za vzročno-posledično povezanost (sočasno in »stopničasto«).¹¹ Izobraževanje (izobraževalne institucije) vpliva na regionalni razvoj, regionalno okolje pa vpliva na strukturo in delovanje izobraževalnih institucij. Te medsebojne vplive je mogoče proučevati na različnih ravneh, odvisno predvsem od tega, kako široko pojmujeemo izobraževanje (funkcije izobraževanja). Znana sta predvsem dva vidika proučevanja tega medsebojnega odnosa: prvi izhaja iz ozkega, drugi pa iz celovitega pojmovanja funkcij izobraževanja. Gre za naslednja dva vidika:

1. analiza vloge izobraževanja v gospodarskem razvoju regij s poudarkom na analizi povezanosti izobraževanja z zaposlenostjo na tej ravni in učinkov te povezanosti na migracije prebivalstva,
2. analiza prispevka izobraževanja k regionalnemu družbenemu in kulturnemu razvoju.

2.1. Izobraževanje in regionalni gospodarski razvoj

Vloga izobraževanja v gospodarskem razvoju regij je dvojna:

1. ožja – posameznikom dajejo izobraževalne institucije določene kvalifikacije in znanja, s katerimi vstopajo na regionalni trg delovne sile in spreminjajo izobrazbeno strukturo njene ponudbe, ki se lahko sklada s povpraševanjem po njej ali pa tudi ne; s tem izobraževanje lahko vpliva na obseg in strukturo medregionalnih migracij delovne sile;
2. širša – izobraževalne institucije »proizvajajo« in širijo znanje, ki je potrebno regionalnemu gospodarstvu in bo verjetno povečalo njegovo storilnost, absorbiralo regionalne vire (materialne, človeške – delovna mesta za učitelje, itd.), prinašajo precejšnje posredne učinke, itd.

¹⁰ More, Matej, 1985, str. 6–12.

¹¹ O stopničasti medsebojni povezanosti izobraževanja in razvoja (države ali regije) v ožjem pomenu – gospodarskega razvoja govori Marjan Senjur (1983).

Ad 1: Odnos med izobraževanjem in zaposlenostjo na regionalni ravni pomeni torej le eno razsežnost vloge izobraževanja v gospodarskem razvoju regije. Pri tem moramo poudariti, da se funkcija izobraževanja »pripraviti posameznika za delo« pogosto napačno tolmači kot »izobraževanje mora zadovoljiti potrebe gospodarstva«.

Glede na medsebojni odnos med izobraževanjem in zaposlenostjo na regionalni ravni so možna različna regionalna stanja, ki so odvisna od naslednjih dejavnikov:

- od povpraševanja po kadrih – na regionalni ravni (možnosti zaposlitve),
- od ponudbe kadrov – na regionalni ravni,
- od možnosti prilagoditve ponudbe in povpraševanja po kadrih preko medregionalnih migracij.

Različne vrste regionalnega neravnotežja med ponudbo in povpraševanjem po kadrih zahtevajo različne ukrepe. Tako se problem pomanjkanja določenih kadrov rešuje predvsem s povečanjem outputa izobraževalnega sistema in spodbujanjem poklicnega usposabljanja odraslih. Problem presežka izobraženih, ki ne najdejo dela v skladu s svojimi nagnjenji in sposobnostmi, je v težnji preprečiti njihovo odhajanje v druge regije (in v tujino) mogoče rešiti predvsem s spodbujanjem odpiranja novih izobrazbeno zahtevnih delovnih mest. Za rešitev problema sočasnega pomanjkanja možnosti zaposlovanja, pa tudi določenih kadrov je potrebno skupno prizadevanje za usposabljanje odraslih in za prenos določenih dejavnosti v regije, da bi preprečili odseljevanje iz njih in njihovo nazadovanje.

Medregionalne migracije kadrov so eden od možnih načinov usklajevanja ponudbe in povpraševanja po kadrih na regionalni ravni in po nekaterih ocenah imajo osrednjo vlogo pri usklajevanju izobraževanja in zaposlovanja na tej ravni. Vendar pa si pri tem pogosto regionalni in narodnogospodarski cilji nasprotujejo. Z vidika narodnega gospodarstva so medregionalne migracije v obsegu, s katerim se zmanjšuje nezaposlenost (na regionalni in na narodnogospodarski ravni), zaželeni in jih praviloma spodbujajo. Z vidika posameznih regij pa so te migracije lahko pomemben omejitveni dejavnik razvoja in so zato nezaželene (zlasti za regije z visoko stopnjo emigracije visoko izobraženih kadrov). Medregionalne migracije kadrov lahko negativno vplivajo tudi na razvoj narodnega gospodarstva, če povzročajo in poglobljajo razlike v razvoju in razvitosti posameznih regij.

Ad 2: Medtem ko se o širši vlogi izobraževanja v gospodarskem razvoju na ravni narodnega gospodarstva teorija in empirična analiza intenzivno razvijata že celih trideset let (iz njiju se je razvil pojem človeški kapital kot sinonim za kvaliteto človeškega faktorja, iz njega teorija človeškega kapitala in iz nje ekonomika izobraževanja), pa je proučevanje te vloge izobraževanja na ravni regij šele v povojih. Ob posebnostih, ki jih je treba še proučiti, gotovo veljajo mnoge značilnosti, ki so jih ugotovili za narodno gospodarsko raven.

Prepričanje o vzročni povezanosti izobraževanja in gospodarske rasti (in razvoja) je v osemdesetih letih nadomestilo spoznanje, da je povezava med tema dvema kategorijama – pri čemer se izobraževanje pojmuje širše (vključuje strokovno izpopolnjevanje in izkušnje delavca) – močna in pozitivna, vendar pa ne enostavna in enosmerna, temveč obojestranska in zapletena. Že omenjena stopničasta povezanost pomeni, da je širjenje izobraževanja na začetku lahko posledica določenih strukturnih sprememb v gospodarstvu, nato pa lahko usmerja nadaljnji gospodarski razvoj, itd. Dosedanje raziskave so pokazale, da je vpliv izobraževanja na gospodarsko rast odvisen od ravni razvitosti tako gospodarstva kot delovne sile oziroma človeškega faktorja (pri tem se misli na izobraženost – kvaliteto delovne

sile oziroma prebivalstva, za kar se uporablja tudi izraz razpoložljiva zaloga človeškega kapitala) in je specifičen glede na državo in čas oziroma glede na zgodovinske, sociološke, kulturne in druge značilnosti dane države.¹²

Podobno kot pri drugih proizvodnih dejavnikih, se tudi na področju izobraževanja srečamo z zakonom padajočih donosov (s povečevanjem količine nekega proizvodnega dejavnika se zmanjša njegov dodatni donos), zato bo pri dani ravni gospodarske razvitosti neke države (ali regije znotraj nje) in njenih drugih že omenjenih značilnostih vpliv izobraževanja na gospodarsko rast in razvoj odvisen predvsem od razpoložljive zaloge tega proizvodnega dejavnika v nekem časovnem preseku in od velikosti in kvalitete toka (izobraževanja), s katerim se ta zaloga povečuje. Med drugimi dejavniki pa so pomembni zlasti naslednji: struktura te zaloge (in njena izkoriščenost) in toka, stroški in učinki izobraževanja in njegovo financiranje, razvitost izobraževalnega sistema, značilnosti delovne sile in njenega trga, povezanost med proizvodnimi dejavniki (komplementarnost in zamenljivost med njimi sta večinoma različni v razvitih in manj razvitih regijah) in nekateri kulturni in sistemski dejavniki (vrednotenje izobraževanja, itd.). Predvidoma je izobraževanje pomembnejše za gospodarsko rast takrat,

- ko so naložbe v izobraževanje premajhne,
- ko je ponudba izobraženih razmeroma majhna in
- ko je izobraževalni sistem sorazmerno nerazvit, itd.

2.2. Izobraževanje in regionalni družbeni in kulturni razvoj

Najpogostejši pogled na vlogo izobraževanja v regionalnem razvoju (le vpliv na zaposlovanje v regiji in medregionalne migracije) je preozek. Izobraževalne institucije na regionalni ravni opravljajo poleg tega, da posamezniku dajo določene kvalifikacije in znanja, ki mu omogočajo (ali pa ne) zaposlitev (v tej regiji ali drugje), še druge ekonomske pa tudi družbene in kulturne funkcije. Tako izvajajo te institucije regionalne raziskave, širijo znanje, sodelujejo v izobraževanju in usposabljanju odraslih, v regionalnem kulturnem in političnem življenju, itd.

Večstranskost učinkov izobraževanja na regionalni ravni ob že prej omenjenih razlogih (prepletanje z učinki izobraževanja na posameznika in na celotno gospodarstvo, odprtost regij, itd.) dodatno otežuje ocenitev skupnega prispevka izobraževalnih institucij (v regiji) k regionalnemu razvoju. Izkušnje razvitih držav pa kažejo, da je ta prispevek odvisen od ciljev izobraževanja (izobraževalne politike), od ciljev regionalnega razvoja in od porazdelitve moči med oblastjo na regionalni ravni in na ravni narodnega gospodarstva.

3. Regionalna neskladja (razlike) v izobraževanju

Zmanjšanje regionalnih razlik v izobraževanju je v večini držav že nekaj časa pomemben cilj izobraževalne politike. Zaradi nekaterih značilnosti izobraževalnega sektorja,¹³ po katerih sodi ta sektor v javni ali v kvazi javni sektor, vse bolj

¹² Dober zgled za ponazoritev pomena omenjenih posebnosti dane države je Južna Koreja, ki je v veliki meri ravno zaradi teh dejavnikov dosegla visoko raven razvitosti človeškega faktorja na razmeroma nizki ravni gospodarske razvitosti. To pa je nato spodbudilo nagel gospodarski in družbeni razvoj in nadaljnji razvoj človeškega kapitala.

¹³ O njih glej več v: Bevc, Milena, 1989, op. cit.

poudarjajo potrebno po zagotovitvi enake dosegljivosti (v fizičnem smislu) njegovih storitev vsem uporabnikom ne glede na njihovo mesto bivanja. V zvezi z regionalnimi razlikami v izobraževanju se pojavljajo tri vprašanja:

1. merjenje teh razlik,
2. analiza njihovih vzrokov,
3. sredstva ali načini za njihovo zmanjšanje.

Velikost regionalnih razlik v izobraževanju. – Največkrat merimo regionalne razlike v izobraževanju s stopnjo vpisa ustrezne starostne skupine prebivalstva v izobraževanje na posameznih ravneh (osnovno, srednje, višje, visoko in podiplomsko izobraževanje).¹⁴ Glede tega se razlike med regijami spreminjajo z ravni jo izobraževanja in v času. Vendar pa s temi podatki dobimo le delno sliko velikosti realnih regionalnih razlik v izobraževanju:

– velikost neskladja se navadno določi s primerjavo podatka za regijo z nekim povprečjem, ki pa je odvisno od števila upoštevanih regij in njihove povprečne velikosti.

– pojem regionalnih neskladij v izobraževanju sam po sebi pomeni nerešeno vprašanje – če je stopnja vpisa v neki regiji nižja od povprečja in to opredelimo kot absolutno zaostajanje regije na področju izobraževanja, zanemarimo vrsto razlik med regijami (v doseženi razvitosti, možnostih za razvoj, dinamiki razvoja) in dejstvo, da kazalci o izobraževanju niso nujno povezani s kazalci družbenoekonomske razvitosti regije,

– ti podatki ne vključujejo regionalnih razlik v uspešnosti in kvaliteti izobraževanja, ki pa so lahko celo pomembnejše od razlik v stopnjah vpisa v izobraževanje.

Dejavniki regionalnih razlik v izobraževanju. – Dosedanje empirične analize so potrdile, da so te razlike povezane s socialnimi neenakostmi, ni jim pa uspelo natančneje pojasniti vpliva številnih drugih dejavnikov, kot so mreža šol oziroma regionalna razporeditev ponudbe izobraževanja (oddaljenost od šol), stopnja zaposlenosti ali nezaposlenosti v regiji in kulturna tradicija regije. Regionalne razlike v izobraževanju so rezultat kompleksnega procesa medsebojnega delovanja ponudbe in povpraševanja po izobraževanju in sprememb v dejavnikih, ki ju določajo. Dejanske vzroke teh razlik lahko ugotovimo le, če uporabimo tako kvantitativno kot tudi kvalitativno analizo (družbeno-zgodovinsko, etnološko, itd.).

Ukrepi za zmanjšanje regionalnih razlik. – Eno pogostih protislovij pri poskusih zmanjševanja teh razlik je, da so kljub temu, da pripisujemo vzrok za obstoj teh razlik predvsem dejavnikom povpraševanja, mehanizmi za zmanjšanje razlik osredotočeni na dejavnike ponudbe izobraževanja.

Ukrepi, ki se uporabljajo v te namene, so dvojne narave:

a. ukrepi za izenačevanje pogojev izobraževanja – izenačenje in standardizacija tokov finančnih (regionalne prispevne stopnje za izobraževanje,¹⁵ družbeni izdatki za izobraževanje na učenca),¹⁶ fizičnih (enakomernejša oziroma »pravičnejša« porazdelitev oziroma mreža šol)¹⁷ in človeških (izenačenje izobraženosti učiteljev) virov.

b. ukrepi za prilagoditev izobraževanja regionalnim potrebam – selektivni

¹⁴ Pomembna je stopnja vpisa (zlasti mladih) v šole v regiji in zunaj nje, ker obstaja velika verjetnost, da tisti, ki se šolajo zunaj regije, ostanejo tam, kjer se šolajo, to pa dodatno kadrovsko osiromaši manj razvite regije.

¹⁵ Ta ukrep uporabljajo na primer v Avstraliji, v Veliki Britaniji in v ZR Nemčiji.

¹⁶ Ta ukrep uporabljata na primer Kanada in ZDA.

¹⁷ Ta ukrep uporabljata na primer Nizozemska in Švedska.

ukrepi, ki upoštevajo posebne skupine in stanja v posameznih regijah in poskušajo z mehanizmi za dodeljevanje dodatnih virov in z raznovrstnostjo izobraževanja preseči obstoječe ovire v zaostalih in manj razvitih regijah.

Ključni problemi pri uresničevanju politike zmanjševanja regionalnih razlik v izobraževanju so:

- cilje omenjenih skupin ukrepov je pogosto težko uskladiti,
- učinki teh ukrepov še niso dovolj pojasnjeni,
- cilj izenačenja pogojev za izobraževanje in preko tega rezultatov izobraževanja pogosto ni uresničen zaradi nezadostne usklajenosti z drugimi cilji regionalnega razvoja (na primer s ciljem regionalne specializacije gospodarskih dejavnosti oziroma teritorialne delitve dela).

4. Sklep

Na ravni regij je odnos med izobraževanjem in razvojem drugačen kot na ravni narodnega gospodarstva, predvsem zaradi večje »odprtosti« regij in prepletanja učinkov izobraževanja na posameznika in na celotno gospodarstvo. V sedemdesetih letih se je v svetu uveljavilo spoznanje, da je izobraževanje zelo pomemben dejavnik regionalnega gospodarskega in družbenega razvoja in da ga je treba obravnavati v regionalnih in v povezavi s tem v medregionalnih okvirih. Dejstvo, da so učinki izobraževanja na regionalni ravni večinoma večji kot učinki tehnične in denarne pomoči ali naložb v infrastrukturo, pa je zelo pomembno za spodbujanje razvoja manj razvitih območij v neki državi. V zvezi z odnosom med izobraževanjem in regionalnim razvojem se pojavljajo tri ključna vprašanja: funkcije izobraževanja na regionalni ravni, regionalne razlike v izobraževanju in prostorska organizacija izobraževanja. Treba je preseči ožek pogled na vlogo izobraževanja v regionalnem razvoju (povezovanje izobraževanja le z zaposlovanjem – s potrebami gospodarstva na tej ravni) in s tem tudi na mrežo srednjih, višjih in visokih šol, fakultet in akademij. Regionalne razlike v izobraževanju, ki jih je treba pravilno meriti in odkriti njihove vzroke, pa bi morali odpravljati s kombiniranjem različnih ukrepov (ukrepi za izenačevanje pogojev izobraževanja, ukrepi za prilagoditev izobraževanja regionalnim potrebam).

Empirične analize o vlogi izobraževanja v regionalnem razvoju so zelo redke. Pogostejše so analize regionalnih razlik v izobraževanju, ki pa so navadno enostranske. Opravljena empirična analiza za Jugoslavijo,¹⁸ ki je zajela oboje (pri prvem vprašanju se je osredotočila na analizo vloge izobraževanja v regionalnem gospodarskem razvoju) in je poskusila biti kar se da celovita, je pokazala, da za ukrepanje v smeri povečanja prispevka izobraževanja h gospodarski rasti države analiza vloge izobraževanja le na ravni narodnega gospodarstva ne zadošča. Treba je poznati tudi ožjo in širšo vlogo izobraževanja v gospodarskem razvoju njenih območij – regij, regionalne razlike v kvantiteti in kvaliteti izobraževanja in drugih dejavnikov, ki vplivajo na vlogo izobraževanja v gospodarskem razvoju (izobraženost prebivalstva in delovne sile, stroški in učinki izobraževanja, itd.). Na drugi strani pa moramo poudariti, da tako iz teoretične kot empirične analize izhaja, da je pomen izobraževanja za gospodarski in družbeni razvoj tako velik, da bi mu morali pri nas sistemsko zagotoviti ustrežnejše vrednotenje (družbeno, posebej pa ekonomsko), financiranje, itd. in omogočiti kontinuiteto interdisciplinarnega teoretičnega in empiričnega raziskovanja.

¹⁸ Bevc, Milena, 1989, op. cit.

1. Bazler-Madžar Marija: »Regionalno planiranje – neki teorijski i institucionalni aspekti«, *Ekonomist*, Zagreb, god. 40, 1987, br. 2, str. 128–141.
2. Bevc, Milena: Izobraževanje kot dejavnik kvalitete delovne sile in analiza donosnosti naložb v izobraževanje v Jugoslaviji po republikah in avtonomnih pokrajinah, Magistrsko delo, Ljubljana, Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1989.
3. Education and Regional Development, General Report, Vol. I, Paris, OECD, 1979.
4. More, Matej: Regionalni modeli rasti v teoriji in jugoslovanski praksi, Magistrsko delo, Ljubljana, Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1985.
5. Senjur, Marjan: Gospodarski razvoj – 1. zvezek (študijsko gradivo), Ljubljana, Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1983.
6. Očić, Časlav: Nacionalna ravnopravnost i regionalni razvoj, Beograd, Institut ekonomskih nauka, 1986.
7. Ratković, Milan: Obrazovanje za razvoj, Zagreb, NIRO »Školske novine«, 1987.